

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Oordeel en aanbevelingen CVO op grond van artikel 10, tweede lid, Gedragscode integriteit

Vastgesteld tijdens de CVO-vergadering van 25 juni 2024

Het College van Voorzitter en Ondervoorzitters (CVO) heeft kennisgenomen van het verzoek van het lid Nicolaï d.d. 2 april 2024 om, op grond van artikel 10, tweede lid, van de Gedragscode integriteit Eerste Kamer, te beoordelen of het lid Oplaat in een concreet geval in overeenstemming met de Gedragscode heeft gehandeld. Het geval heeft betrekking op het optreden van het lid Oplaat als woordvoerder namens zijn fractie (BBB) tijdens de plenaire behandeling van de Begroting Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit op 12 maart 2024, terwijl hij nevenfuncties bekleedt in de pluimvee-verwerkende sector.

Het CVO heeft in zijn vergaderingen van 23 april 2024 en 28 mei 2024 gesproken over de kwestie. Tussentijds is met de betrokken leden gesproken, waaronder een hoorzitting met de leden Nicolaï en Oplaat op dinsdag 18 juni 2024 conform artikel 10, derde lid, van de Gedragscode. Tijdens zijn vergadering van 25 juni 2024 heeft het CVO het oordeel en de aanbevelingen vastgesteld.

Het CVO beoordeelt het geval als volgt:

- Het CVO constateert dat het lid Oplaat de betreffende nevenfuncties correct openbaar heeft gemaakt via publicatie op de website van de Eerste Kamer, conform de Wet vergoedingen leden Eerste Kamer en artikel 6 van de Gedragscode.
- Het CVO constateert op basis van de hoorzitting met de betrokken leden dat in de BBB-fractie het woordvoerschap van het lid Oplaat vooraf expliciet is overwogen, waarbij de combinatie met zijn nevenfuncties en hetgeen hierover in de Gedragscode staat is betrokken.
- Het CVO constateert dat in de BBB-fractie is besloten dat het woordvoerschap in dit geval verdedigbaar is gezien de inschatting dat het specifieke eigen belang van het lid Oplaat, gezien vanuit zijn nevenfuncties, bij voorliggende begroting betrekkelijk gering was. Daarbij heeft de BBB-fractie ook veel gewicht toegekend aan de expertise van het lid Oplaat in dit beleidsveld. In een ander recent concreet geval heeft de BBB-fractie anders besloten, zo is tijdens de hoorzitting gebleken. Hieruit blijkt dat de BBB-fractie een bewuste afweging heeft gemaakt zoals verwacht mag worden op grond van de Gedragscode.
- Het CVO constateert dat het lid Oplaat niet actief zijn belangen in de pluimvee-verwerkende sector heeft gemeld aan het begin van zijn betoog tijdens het genoemde debat. Hij heeft zijn nevenfuncties tijdens het debat wel bevestigd na vragen van andere leden.
- Het CVO is van oordeel dat, hoewel het lid Oplaat mede gezien de fractiegrootte anders had kunnen besluiten over zijn woordvoerschap, de gemaakte afweging binnen de BBB-fractie in dit geval mogelijk is op basis van de open normen in de Gedragscode.
- Het CVO is van oordeel dat het lid Oplaat zijn relevante nevenfuncties wel actief had moeten melden aan het begin van zijn betoog conform artikel 2, tweede lid, van de Gedragscode, inclusief de overwegingen om bij het debat als woordvoerder op te treden en beveelt aan om dit in toekomstige gevallen wel te doen.

In aanvulling op deze casus heeft het CVO de volgende aanbevelingen aan de Kamer:

- Het CVO beveelt de Kamer aan om te kijken naar een vorm van (advies op het) toezicht op de naleving van de Gedragscode die extern is belegd.
- Tevens beveelt het CVO de Kamer aan om te kijken naar het expliciteren van de verplichting dat leden relevante belangen actief melden direct aan de start van hun plenaire betoog en/of schriftelijke inbreng, inclusief de overwegingen om wel als woordvoerder op te treden.

Toelichting op het oordeel

“Wat moreel nog juist wel en juist niet meer acceptabel is, is onmogelijk voor altijd centraal vast te leggen en dient daarom de uitkomst te zijn van een voortgaand debat”, aldus in 2014 de Tijdelijke commissie GRECO-rapport. In de Gedragscode is dan ook bewust gekozen voor open normen. Daaruit volgt dat afwegingen, interpretaties en opvattingen over wat wel en niet in overeenstemming is met de code per geval, per fractie en per lid kunnen verschillen. Belangrijk is om het gesprek hierover te voeren binnen fracties en over fractiegrenzen heen, en transparant te zijn over gemaakte afwegingen.

Het feit dat in de BBB-fractie het woordvoerderschap van dhr. Oplaat in relatie tot zijn nevenfuncties expliciet is overwogen, is in lijn met de Gedragscode. Hierbij is de BBB-fractie tot het oordeel gekomen dat de (schijn van) belangenverstrengeling in voorliggend geval niet zodanig was dat diende te worden afgezien van het woordvoerderschap. Hoewel ook anders had kunnen worden besloten, zeker gezien de grootte van de BBB-fractie, vindt het CVO de afweging van het lid Oplaat om als woordvoerder op te treden in dit geval mogelijk omdat het specifieke eigen belang van het lid Oplaat bij voorliggende begroting gering was (er was niet evident sprake van een specifiek eigen belang), en Kamerleden ook (of zelfs juist) in staat moeten worden gesteld om te opereren op beleidsterreinen waar hun expertise ligt.

Tegelijkertijd laat de expliciete afweging binnen de BBB-fractie op zichzelf zien dat in het voorliggende geval sprake is van belangen die redelijkerwijs relevant zijn. Conform artikel 2, tweede lid, van de Gedragscode leidt dat tot de noodzaak om de betreffende belangen te melden tijdens de plenaire vergadering. Het CVO is om die reden van oordeel dat het lid Oplaat dit actief had moeten doen op basis van artikel 2, tweede lid, van de Gedragscode, en niet alleen na vragen van andere leden.

Het CVO beveelt daarbij aan om in dergelijke gevallen bij de start van de plenaire behandeling (of eventueel al in de commissiefase) niet alleen de betreffende belangen te melden, maar ook toe te lichten waarom de afweging rondom het woordvoerderschap is gemaakt en waarom belangenverstrengeling niet aan de orde is. Op die manier is voor de buitenwacht én voor andere leden duidelijk dat er een zorgvuldige afweging is gemaakt en welke overwegingen daarbij een rol hebben gespeeld, en kan het betreffende lid daarop worden bevraagd.

Het CVO wijst in dit kader op de toelichting bij artikel 2 van de Gedragscode: “Met het kenbaar maken van belangen die in de context van de behandeling van het geagendeerde onderwerp redelijkerwijs van belang kunnen zijn wordt geenszins een soort bekentenis over belangenverstrengeling afgelegd. Integendeel, met de verklaring kan juist worden aangegeven hoe de belangen liggen en hoe zij elkaar in dit geval níet raken.”

Het CVO wijst in dit kader verder op de toelichting bij artikel 10 van de Gedragscode: “Daarbij geldt dat in de eerste plaats verwacht mag worden dat leden zich openstellen om op hun handelen te worden aangesproken door hun collega’s, ook als die van andere fracties binnen de Kamer zijn’. Van leden mag aldus worden verwacht dat zij zich constructief opstellen als zij door andere leden worden bevraagd over eventuele belangen.

Het CVO beveelt ten slotte de Kamer aan om bovenstaande explicieter op te nemen in de Gedragscode integriteit, zodat leden verplicht zijn om de relevante belangen én de betreffende overwegingen rondom het woordvoerderschap actief te melden. Daarnaast beveelt het CVO de Kamer aan om te kijken naar een vorm van extern toezicht op de naleving van Gedragscode. Het CVO komt tot deze aanbeveling op basis van de negatieve beeldvorming die gepaard kan gaan met intern toezicht en de betreffende regeling in de Tweede Kamer waar gekozen is voor een vorm van externe aanbevelingen.